

Prva pesem drugega razdelka (Ars poetica) je načelno poetološka. Avtor izraža že znano teoretično ugotovljeno skušnjo o pomenu in smislu pesništva. O pesmih pravi: s stotimi kamni so udarjene, / v stotih ognjih ožgane, / s stotimi ledovi zledenele. / vem ljubezen, niso tvoje, / niso moje, / so le same, trde, svoje (str. 21). Ostale pesmi tega cikla preizkušajo uvodno označeno razmerje med eksistenco in besedo. Teoretično izhodišče ontološke estetike nenehno pada v vsakdanjo skušnjo mimetičnega pesnjenja. Avantura od sveta prizadete eksistence postaja očitno sama po sebi vabljivejša od magike besed in jezika.

»Alpski kičera« je pesniški predmet tretjega razdelka, kjer se pesnik z neizvirno in blago zlobo v vseh pogledih posveča nacionalnim simbolom integrativne narave, Triglavu in podobnim vrednotam iz »kranjske« zakladnice, jih z ganljivo iskrenostjo kara, kar tako iz nekega samo po sebi umevnega in atrakcije išočega pesniškega in tudi drugačnega subjektivizma. Jezikovne uresničitve mestoma niso brez duha, vsekakor pa je ideologija tega početja toliko standardna, da nikogar resnično ne prizadeva.

V četrtem in najdaljšem razdelku je le še nekaj pesmi, ki vzdržujejo prejšnjo resnobo in disciplino (Ahaja, Jabolko I.), za celoto pa velja, da silovito, ritmično nizanje pomenov povzroča tudi inflacijo besed. Te pesmi imajo močne osebno izpovedne poudarke, nekatere imajo že kar značaj jasnega obračuna, taka je tudi zadnja pesem Igra: tisokrat preigramo isto igro, / a enkrat se vendarle utrudimo, / vidimo, da so medtem minila / stoletja, da smo se izsušili / in onemeli. takrat se poslednjikrat / ovenčamo in v zatohlih hramih / akademij čakamo na milostni / strel (str. 61).

Poniževa zbirka Desetnice predstavlja zanimivo navzkrižje njegovih starejših, skrajno formaliziranih postop-

kov in svežine neposrednejših doživetij, ki se seveda bijejo s poetološko teoretičnim izhodiščem. Vse je tako, kot da avtor na semantiko (in smisel) noče pristati, a ga konkretne izkušnje vendarle pehajo v kruto dinamiko usodno pomenljive igre. Zato se »klasično« zbrano izrekanje sveta prepleta z miniaturnimi in samovoljnimi sporočilnimi ekshibicijami. Jedro teh intenzivnih navzkrižij vsekakor izloča nekaj lepih pesniških zapisov.

Peter Kolšek

MATE DOLENC, VAMPIR Z GORJANCEV

Nenavadno in celo nemoderno se nam že zdi, če začnemo svoje razmišljanje o novi knjigi z vprašanji, kot so: kaj je želel avtor s svojim delom bralcem sporočiti? zakaj je izbral temo, ki jo je izbral? v kakšnem razmerju je delo s stvarnostjo, s svetom, v katerem živimo? itn. Toda zdi se, da je treba zapis o novi knjigi Mateta Dolenca začeti prav na ta način.

Najzanimivejše med vprašanji, ki se nam zastavijo ob branju Dolenčeve knjige Vampir z Gorjancev*, je verjetno vprašanje o izbiri teme njegovega dela. Navajeni smo namreč, da vampirske zgodbe uvrščamo v področje tako imenovane trivialne književnosti, ki jo označujemo tudi z nazivoma kič in šund. Vendar vrsta bolj ali manj opaznih značilnosti dela nekako preprečuje, da bi v to področje uvrstili tudi Dolenčevo »fantastično povest«, kot sam imenuje svoje besedilo. Med te značilnosti sodi že verjetnost, da najbrž založba Mladinska knjiga ne bi izdala navadnega trivialnega romana, katerega vsebina bi bila tradicionalna, literarno manj kvalitetna vampirska štorija. Tudi zato ne, ker pač vsi sodimo, da ob mož-

(* Opremil Kostja Gatnik, Zbirka Nova slovenska knjiga, Mladinska založba Ljubljana 1979)

nostih, ki so slovenski književnosti dane, ne gre uporabljati družbenih sredstev za manjvredno književnost. Drug pomemben argument je v tem, da je delo izšlo v času, ko opažamo (predvsem v filmu) veliko število del z vampirsko ali sorodnimi »srhljivimi« temami, vendar ta dela praviloma izkoriščajo te teme kot prispodobne za današnji svet politike in medčloveških odnosov. Se pravi, da ne gre za zgolj zabavi namenjeno nižjo umetnost ali za podobe nekega določenega obrobnege področja stvarnosti, kar je bilo značilno za dela podobne vsebine v preteklosti (za t. i. gotski ali grozljivi roman predromantike in romantike, za filmske srhljivke v preteklosti itd.). Vse to, a še bolj seveda branje Dolenčeve »povesti«, nas prepričuje, da gre najbrž tudi v tem primeru za radikalno prispodobo stvarnosti, ki ji to radikalnost omogoča prav izbor teme, kajti skozi to temo in dogajanje, ki je znotraj žanra kodificirano do zelo visoke stopnje, je ravno zaradi učinkovitosti maske mogoče izpostaviti marsikaj, kar bi bilo sicer najbrž nemogoče. To misel potrjuje tudi tema enega najpomembnejših poglavij »povesti«. Gre za poglavje o predavanju prof. Hipolita o vprašanju smrti in o razmerju med smrtjo in življenjem. V tem predavanju prof. Hipolit sam najprej opredeli vampirski roman kot književnost nižje vrste, ki pa ji je vendarle treba priznati določeno vrednost zaradi misli, ki so posredovane skozi vampirsko štorijo. Gre predvsem za misel, da smrt na neki način obvladuje življenje in si ga podreja. Nekaj podobnega dožene osrednji junak Dolenčeve »povesti« že takoj v začetku, ko opisuje, kako so ob Dnevu mrtvih »živi služni mrtvim«. Ta ugotovitev je tembolj pomembna zato, ker junak v istem odstavku dožene, da je ta služnost živih značilnost vse dežele, da je torej to prevladujoča poteza skupnosti, katere član je tudi on sam. Naj omenim ob tem še to, da se prav ob

omenjenem poglavju izkaže premišljenost kompozicije »povesti«, saj poglavje ne pomeni le »sprožilnega momenta« v idejni sferi dogajanja, marveč pomeni začetek »zapleta« tudi na zunanji ravni dogajanja.

Krajevna imena, omembe realnih in nam vsem znanih oseb, krajev in običajev pričajo o tem, da gre v »povesti« za naš čas in prostor, se pravi o tem, da je Dolenčeva »fantastična povest« prispodoba našega današnjega sveta. Sklepamo potemtakem lahko, da nam Dolenčeva vampirska zgodba sporoča, da t. i. naša stvarnost, ki jo živimo, pomeni analogon sveta vampirjev, v katerem krvoseji pijejo kri živim, oz. v katerem mrtvi obvladujejo žive. Seveda pri tem ne gre za neposredno analogijo in avtorjev namen gotovo ni bil v tem, da bi nas prepričeval, da njegovo delo pomeni ogledalo ali zvest posnetek stvarnosti. Svet »Vampirja z Gorjancev« je stvarnemu svetu (pris)podoben po zakonitostih, ki ga obvladujejo in določajo medsebojna razmerja v njem. Avtor si je vampirsko temo, ki jo zaradi poznavanja del s podobno tematiko bralec nehote istoveti z davno preteklostjo, izbral najbrž zato, da bi opozoril na nadčasnost (univerzalnost) in neukinljivost odnosov, ki jih tema izraža. Hkrati pa v delu ves čas poudarja, da gre za naš čas in prostor, da bi tako preprečil bralcu, da v lastnem dožemanju sam preseli dogajanje v preteklost.

Svet vampirjev in naša vsakdanjost sta si podobna najprej v tem, da je ostal socialni položaj glavnih vampirjev nespremenjen. Včasih so bili to grofje, ki so se vozili po svetu v kočijah s črnimi žrebci; danes so to bivši ali na neki skrivnostni način še vedno dejavni politični funkcionarji, ki se vozijo naokrog s črnimi mercedesi, prirejajo bankete, na katere »ljudstvo« še vedno nima dostopa itd. Kakor je oblast odmaknjena in skrivnostna, tako je tudi danes, kot v davnih časih, na drugi

strani še vedno kaos. Ljudstvo pije, se vdaja razbrzdanim in svetoskrunskim orgijam (maškarada, ki se je udeležita glavni junak in njegov prijatelj Rodin, študentske zabave itd.), izgublja vero v življenje, sluti propad sveta itd. Vse to zato, ker se zdi ljudstvo samo sebi nemočno in nesposobno karkoli storiti, kajti krvوسي (oblast) so odmaknjeni, skriti, skrivnostni in ravno zato tako polni moči. So ves čas med ljudstvom, prisotni na razne načine, vendar nevidni. Največja moč moči je v tem, da je neznana in da je imanentna nemoči nemočnih.

Da bi dosegel svoj namen, mora avtor nenehoma opozarjati, da gre za naš prostor in čas. Tega seveda ne dosega le z omenjanjem znanih imen in krajev, marveč še bolj s tem, da opozarja na tiste značilnosti današnjega življenja, ki so v neposredni zvezi s konstitutivnimi prvinami sveta vampirjev. Zato poveže vero v leteče krožnike, ki jo spodbuja in širi napol nori izumitelj Jup, s pohodi in bivališčem vampirjev. Vplete v dogajanje parapsihološke pojave in dognanja (telepatija prek medija), utemeljuje dogodke s parafilozofskimi in paraznanstvenimi meditacijami in hipotezami (četrti dimenzija) itd.

Edino možnost umika in rešitve vidi avtor v begu v irealne sfere umetnosti, se pravi v paralelno stvarnost domišljije in fantazije. Devet let preživi v knjižnici, ob branju knjig, in v teh letih se skoraj povsem odtuji stvarnosti. Prav v tem pa je nezadostnost tega umika, ki nudi varnost in tudi določeno vznemirljivost izletov in pustolovščin duha, vendar hkrati povzroči izgubo stika z življenjem in druge vrste odtujenosti. Vrnitev v življenje pomeni za junaka vrnitev v lastno telesnost, v čutnost, v orgije, vendar tudi v smrt-nost, v smrt.

Nazadnje si moramo seveda postaviti še vprašanje, kako daleč sega prispo-

doba in kaj pomeni za nas in za naše vztrajanje v stvarnosti? Kot rečeno, vzpostavi avtor v svoji »povesti« analogijo med irealnim svetom vampirske zgodbe in realnim prostorom-časom naše vsakdanjosti v več plasteh. To analogijo vidimo v družbenih, privatnih ter intimnih odnosih med ljudmi, vidimo jo v zakonitostih dogajanja sveta in v neizbežnosti usode (smrti), ki obvladuje življenje. Bralec v začetku pričakuje, da se bo analogija razvila v kaj več in da bo (pris)podobnost mogoče postala istost. Vendar se to ne zgodi. Verjetno ne zato, ker bi avtorju zmanjkalo drznosti, marveč zato, ker je notranja struktura vampirske fabule tako čvrsta, da se ji je nemogoče izviti in preiti na drugo raven. Prisposobnost potemtakem ostane nekako statična in dogajanje se sklene po zakonitostih in na ravni vampirske zgodbe.

Naj poudarim le še to, da je knjiga zanimiva tudi zato, ker obnavlja eksotiko študentskega življenja izpred desetih in več let, da je pisana v sočnem jeziku, ki bralca pritegne in navduši, in da avtor obvlada stil do te mere, da si ga stil ne podredi in tako ne zahaja v cenenost in trivialnost, kar bi bilo glede na tematiko zelo možno.

Tone Peršak

UROŠ KALČIČ, MEHIKA

Dokaj obsežno delo Uroša Kalčiča z naslovom *Mehika** (215 strani) je zbirka devetih, različno dolgih tekstov s kaj nenavadnimi naslovi: Ko je dehtela sivka, Pomladanski sprehod samotnjega slovenskega fanta, Ajmoht, Visoka pesem, Titanik, Tje bomo najdlji pot, V Štafaži, Trije koraki dečka iz narvske stražnice in Avala. Večina tekstov je najprej razčlenjena na bolj ali

(* Knjiga je izšla pri Mladinski knjigi v zbirki »Pota mladih«, ki jo ureja Janez Mušič. Opremil jo je Etbin Stefančič, oblikovala pa Danja Furlani.)